

Світлана Талан

РАКУРС

Світлана Талан

Світлана Талан — українська письменниця, авторка низки романів у жанрі «реальних історій», які їй підказує саме життя. Неодноразова фіналістка всеукраїнського конкурсу «Коронація слова», Золотий письменник України, один з найуспішніших авторів за версією журналу «Фокус». Усі її твори мають гостросоціальну тематику. Роман «ракурс» — про різні, але однаково переділені війною долі українців.

Східна Україна, 2014 рік. Еліна, жителька Луганська, навіть у найкритичніший момент не може залишити місто: вона має виконати розвідувальні завдання. Через певний час жінка потрапляє під підозру та вирішує вивезти дітей, однак у Луганську залишаються її батьки й сестра. Єдина можливість не відмовлятися від боротьби — вступ до лав військових. Еліна стає добровольцем батальйону «Айдар»...

Євген — прибічник ЛНР. Він щиро підтримує «ту сторону» і, щоб підтвердити свої переконання реальними діями, йде воювати. Цей крок змінить його життя назавжди: він побачить правду і визнає свої помилки. Попереду чекає довгий шлях...

Ця книжка — про долі людей, чиє життя тепер матиме чіткі «до» і «після», про надії і втрати, про боротьбу й силу волі, про помилки, вічні пошуки істини й непереборне бажання жити.

від фіналіста конкурсу
"КОРОНАЦІЯ СЛОВА"

Правда про війну,
що пройшла крізь серце

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-3926-5

9 786171 239265

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

*Світлана
Талан*

Світлана Талан

РАКУРС

РОМАН

ХАРКІВ **2017** **КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ**

УДК 821.161.2
Т16

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки *Олександр Ландін*

ISBN 978-617-12-3926-5

- © Талан С., 2017
- © Depositphotos / evgenyatan, zabelin, обкладинка, 2017
- © Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2017
- © Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2017

Збіг прізвищ та імен автор просить вважати випадковим.

Терпи, терпи, терпець тебе шліфує,
Сталить твій дух — тож і терпи, терпи.
Ніхто тебе з недолі не врятує,
Ніхто не зіб'є з власної тропи.
На ній і стій, і стрій — допоки скону,
Допоки світу й сонця — стій і стій.
Хай шлях до раю, пекла чи полону —
Усе пройди і винести зумій.
Торуй свій шлях — той, що твоїм назвався,
Той, що тебе обрав навіки вік.
До нього змалку ти заповідався,
До нього сам Господь тебе прирік.

Василь Стус

ВЕСНА 2014 РОКУ

Еліна

Я знову повернулась у квартиру до батьків. Це вже не вперше, коли мої спроби звити сімейне гніздечко зазнали фіаско. І вже вкотре я ставлю собі запитання «Чому?!», але відповіді не знаю й досі. Щоразу нова історія, про яку я волюю якнайшвидше забути й більше не згадувати. Ненавиджу жити минулим, спогадами про кращі дні, які провела з обранцем, і взагалі не люблю розпускати шмарклі після розставань. А на душі гидко, хоча батьки прийняли мене без особливих дорікань. Не можу сказати, що вони були в захваті від мого чергового повернення до родинного гніздечка. Батько сказав, що сталося те, що й мало статися, а мати, як завжди, тяжко зітхнула й повторила свою улюблену фразу:

— Ой, Елю, навіть не знаю, у кого ти вдалася... Я завжди казала, що в тебе на першому місці чоловіки.

Я не огризалася, не доводила, що мама помиляється й що в мене на першому місці якраз не чоловіки, а де-що інше. Мені просто не хотілося їх засмучувати, бо мої батьки хороші. Вони звичайні жителі Луганська, які все

життя працюють на заводі простими робітниками, свого часу отримали від держави трикімнатну квартиру, яку обставили меблями, за маминими словами, «не гірше, ніж інші». Ось цей погляд на життя, коли потрібно бути як усі, не гіршими за інших і не кращими, мене завжди дратував. З дитинства в мені живе невидимий бунтар. Коли мене починали повчати, виховувати, вимагати щось зробити, бо «так усі роблять» або «ти повинна», у мене це викликало зворотну реакцію, тобто будь-яка дія викликала протидію. Хотілося довести, що я — це є я, що я особистість і мене таку одну створив Бог. То чому я маю бути як усі? Може, тоді одягнутися всім в однаковий сірий одяг, як у Північній Кореї, зробити схожі зачіски, щоб нас не можна було відрізнити одне від одного? Коли я задумуюся про те, звідки в моїй крові взявся отой бунтар, то знаходжу лише одне пояснення: від діда. Річ у тім, що моя мама не корінна луганчанка, вона родом із Західної України, а її батько був членом УПА, за що й був репресований. Щоліта мої батьки одразу відправляли свою неслухняну дитину до діда на відпочинок, але я знала, що швидше на виховання. І там починалося моє справжнє життя! Дідусь, староста православної церкви, водив мене лісами до справжньої криївки, навчав повстанських пісень, і слова «Слава Україні!» були звичними та знайомими мені з дитинства. Бабуся мене похрестила в греко-католицькому соборі, до речі, потай від батьків і дідуся, а дід, своєю чергою, також таємно — у православної церкві. Це з'ясувалося значно пізніше, і батьки зітхнули з полегшенням, що не встигли мене похрестити, бо то було б уже моє третє хрещення. Проводячи літо на Львівщині,

я мала там багато друзів. Українську опанувала швидко, а коли поверталася на Луганщину, без проблем переходила на російську, і такі швидкі переходи мене аж ніяк не напружували, вони вносили в моє життя якесь різноманіття. До одного я так і не звикла: до прохолодного літа, як мені здавалося, на відміну від спекотного луганського. Я поверталася до своїх друзів у місто наприкінці серпня Білосніжкою, на відміну від моїх земляків, які мали такий вигляд, ніби шойно повернулися з морських пляжів. Просто мені на заході завжди було прохолодно, і я все літо бігала з друзями в одязі з довгими рукавами й у штанях. І це в той час, коли вони були легко вбрані.

Удома батьки за літо від мене відпочивали й одночасно сумували за мною. Я з дитинства як вибухова речовина: куди не помісти, усе одно десь бахне. У мене постійно бився посуд, щось рвалося, інше — губилося, роздавалося, ламалося. На мені «горіло» взуття, рвався одяг, портфель не витримував і року, кінчики зошитів завжди чомусь закручувалися, а почати писати я могла, пропустивши кілька сторінок. Яюсь, помітивши, що домашнє завдання почала виконувати в зошиті не там, де потрібно, я дописала до кінця сторінки, повернулася на пропущену чисту сторінку й закінчила роботу, намалювавши червоним фломастером кілька стрілок, щоб учительці було зрозуміло. Звичайно, вона моєї винахідливості не помітила й вліпила мені також червону велику й жирну двійку. Я цим не дуже переймалась і наступного разу, коли таке знову зі мною трапилося, стрілки провела вже звичайною ручкою синього кольору. І знову отримала двійку, так і не зрозумівши, чому вчителька — така недотепа. Узагалі в дитинстві мене часто

дивували дорослі. Ніяк не могла второпати, чому дівчатка на шкільній лінійці першого вересня мали бути з білими бантиками на голові? Не терпіла довге волосся, бо в ньому постійно щось застрягало, від реп'яха до жувальної гумки, тому в мене завжди була коротка стрижка. І ось мама на перше вересня щороку, ледь не плачучи, умовляла мене причепити отой ненависний бантик на маківку. Оце біле опудало боляче хапалося за моє волосся, і на лінійці я бажала лише, щоб усе швидше закінчилось і можна було стягнути його й запхати в портфель. Щоб час минав швидше, я роздивлялася дівчаток із бантами, намагаючись зрозуміти, як вони можуть робити їх красивішими. У школі за мої одинадцять років навчання вчителі так і не змогли відучити мене від звички підгинати праву ногу під себе, коли сиділа на стільці. Попри все, я вчилася доволі непогано й після закінчення шкільного навчання вступила до медучилища.

Чому я сиджу біля валіз, не розпаковуюючи їх, а поринувши в спогади? Напевно, тому, що в цій кімнаті минуло моє дитинство, і навіть ліжко те, з якого я випурхнула в доросле життя. Тут нічого не змінилося з того часу, як я зробила чергову спробу влаштувати особисте життя. Ті самі шпалери, які ми клеїли з мамою, розкладний диван для моїх дівчаток, на вікні квітнуть біла герань і рожева орхідея, яку я колись подарувала матері на день народження. Шафа майже порожня: мама подбала заздалегідь. На кількох полицях складений наш одяг, який я не брала із собою, коли з коханим вирішили, що будемо жити в нього. Переді мною дві валізи меншого розміру, там речі моїх доньок. Першими

починаю розбирати речі молодшої — Маринки. Їй чотири роки, і вона взагалі не бачила свого батька. Моє велике кохання скінчилося тоді, коли батько Маринки заявив, що не хоче мати дитину й узагалі не впевнений, що вона його. Запевняти в чомусь чи переконувати я не мала наміру, тим паче жити з людиною, яка мені не довіряє, не змогла. Мовчки зібрала речі та переїхала до батьків, «порадувавши» їх новиною, що їхня донька незабаром стане матір'ю-одиначкою.

А перше моє велике кохання тривало майже три роки. Тоді мені здавалося, що це принаймні надовго, якщо не назавжди. Тоді я була взагалі надто довірливою та молодою й уперше помилилася. Своєму коханому я занадто довіряла, а він цим скористався й почав надто тісно спілкуватися з моєю подругою. Скінчилося все тоді, коли я зненацька застукала їх у своєму ліжку. Зареєструвати шлюб ми не встигли, а народити дитину змогли. Лізі було три тижні від народження, коли це сталося. Він наполягав, щоб я зареєструвала доньку на його прізвище, але я не вмю пробачати. Моя впертість призвела до того, що стала матір'ю-одиначкою й повернулася ось у цю кімнату. Тоді мої батьки були впевнені, що я по молодості помилилася, з ким не буває, але я вмю робити «сюрпризи». Хоч би там що, але я вдячна батькам, що не гризли мені щодня голову й прийняли обох моїх дітей щиро. І ось я знову обпеклася. Гадалося, що з цим хлопцем мені буде по-справжньому добре й по-сімейному затишно, але він так і не зміг ставитися до моїх доньок, як до своїх дітей. Я не ставила високу планку й не наполягала на тому, щоб він їм заплітав косички, готував їсти чи обпирив їх, мені потрібно було

батьківське ставлення до них. Не склалося. І ось тепер я тут, у своїй кімнаті, розкладаю одяг на полички та розумію, що не створена для сімейного життя. Мені лише двадцять п'ять, а я встигла народити дітей без батьків і не змогла створити родину.

Євген

Люблю прокидатися від звуків брязкання посуду на кухні. У мою кімнату долинають запахи чогось приємного. Спробую вгадати. Запіканка із сиру та смажені свинячі реберця. Це так мама любить балувати мене на вихідні. Коли йду на зміну в шахту, вона готує легкий сніданок, бо знає, що я надам перевагу зайвим п'яти хвилинам у ліжку над повноцінним сніданком. На роботу мама мені на порозі віддає пакет з обідом, а вечеряю я, коли заманеться: чи то одразу після зміни, чи тоді, коли повертаюся додому з гулянок. Сьогодні в мене вихідний, тож маю змогу смачно потягнутись у ліжку, повернутися на інший бік і спробувати ще трішки поспати. Лежу, заплющивши очі, хвилин із двадцять, але спрацьовує закон підлості, і сон остаточно втікає від мене. І так завжди!

Запахи страв дратвють, і я дибаю у ванну кімнату, кивнувши матері: «Вітаю!» Сьогодні з друзями запланували піти по обіді на річку Лугань, насмажити шашликів та попиту пива. Погожі весняні дні манять зробити вилазку на природу й подихати свіжим повітрям. Поки мама не припахала мене на дачі, можна й річкою помилуватися, і пташок послухати, і з друзями потеревенити.

— Женю, сніданок уже на столі! — це мама з кухні.

Зробивши свої ранкові справи у ванній кімнаті, розглядаю власне відображення в дзеркалі. Голитися не хочеться, моє відображення сказало, що можна ще день потерпіти. Упевнений, що Антон не забуде прихопити свій «Nikon», щоб зробити світлини з відпочинку на березі річки. А я ніяк не зберуся купити собі фотоапарат. І не в грошах справа, а в тому, що я про нього згадую лише на відпочинку. Ось для Антона клацати фотоапаратом — справжнє задоволення. Є в нього художній смак, на відміну від мене. Скільки я пам'ятаю Антона, він завжди з фотиком. А знайомі ми з дев'яти років. Якось ми з Юрком поверталися зі школи й помітили, як старші хлопці штурляють з усіх боків невеликого зросту рудого хлопчину. Ми підійшли ближче й побачили, що то були старші хлопці, наші знайомі, і ходимо ми в одну школу.

— Ви чого, пацани? — звернувся я до них. — Це ж мій далекий родич, — збрехав я, — відпустіть його.

— Оцей рудий Антон-гандон — твій родич? — з недовірою спитав довготелесий.

— Так, мій, — сказав я.

— Хлопці, хочете, я вас сфоткаю й світлини принесу? — спитав малий, коли ми його звільнили від стусанів.

Так ми познайомилися з рудим. З'ясувалося, що він наш одноліток, хоча виглядав значно молодшим. Спочатку ми не хотіли з ним товаришувати, але Антон якось непомітно й ненав'язливо приклеївся до нас із Юрком, тож за рік ми вже не уявляли себе без Антона. Юрко — мій сусід, живе поверхом нижче, ми з ним і в один дитячий садок ходили, і в школу, і разом навчались

у Лисичанську, у філії Донбаського державного технічного університету, тепер працюємо на одній шахті.

— Бери хліб, — мама за столом підсуває мені ближче тарілку з нарізаним рівними шматочками хлібом. — Що сьогодні плануєш робити?

— Зустрінусь із хлопцями.

— Вони прийдуть до нас?

Не хочу її засмучувати, але доведеться. Зізнаюся, що друзі до нас не завітають, бо запланували сходити на шашлики. Антон і Юрко вже давно стали для матері рідними, ніби її сини. Антона вона часто називає родичем — це після того, як я так сказав хлопцям, що його ображали, а Юрка — сином, бо його найчастіше можна бачити в нас удома. Ми з ним деннороджені¹, хоча народилися не в одній палаті. Мама любить, коли в моїй кімнаті гамірно від наших зустрічей, не ображається, якщо музика лунає занадто гучно й ми ржемо, як трое жеребців. Вона любить частувати нас чимось смачненьким, і на тісній кухні хлопці знають, де чие місце за столом. Юрко любить мою маму, як рідну. Саме як рідну людину, а не рідну матір. Його батьки все життя пиячать, тож він не знав материнської ласки в дитинстві й, коли не міг потрапити додому, частенько ночував у нас. Узагалі він класний хлопець і друг. Незважаючи на втрачене дитинство, він добре навчався й разом зі мною вступив до вишу. До алкоголю він був нетерпимий, як і я з Антоном. Іноді ми могли собі дозволити попиту пива з таранькою — і не більше. Антонові з родиною пощастило більше. Його батьки — звичайні робітники на механічному

---

¹ Деннороджені — народжені в один день того ж місяця та року (авт.).

заводі. Ще в Антона є молодша сестра Лада, яка закінчила навчання в десятому класі.

— Так шкода, що хлопчики не придуть до нас, — зітхнула мама. — Я вчора наліпила пельменів із курячого м'яса з часником, думала, що пригощу їх.

— Мамо, якщо я скажу тим проглотам, що в тебе є пельмені, то вони відмовляться від відпочинку на природі й замаринований шашлик протухне, — жартую я й чмокаю її в щоку. — Дякую! Усе було смачно!

— Иди вже! — усміхається задоволено мати й жартома шльопає мене кухонним рушником.

Юрко вже мав бути в Антона, тож я телефоную їм і дізнаюся, що вони чекають на мене біля річки.

— Поки прийду, щоб дров уже назбирали, — кажу їм.

— Нема дурних, — це Антон. — Сухі гілки ще сирі, тож ми купили на заправці в'язку готових дров.

До місця відпочинку можна доїхати міським транспортом, але я вирішую пройтися пішки, тим паче, весняний день усміхався мені оптимістично. Повітря пахло весною, синьооке небо розкрило обійми, і птахи вітали день голосними дифірамами. Крокую вулицями рідного Первомайська, який усі ми називаємо Первомайкою, своєю альма-матер, містом, яке я безмежно люблю. Первомайка для когось на перший погляд може здатися звичайним населеним пунктом із 38 тисячами мешканців, яких багато на Донбасі. А для мене Первомайка не лише містечко, де кілька шахт, заводів, залізнична станція, сімнадцять шкіл і п'ять навчальних закладів. Місто для мене — жива істота, яка народилася на лівому березі річки Лугані 1765 року під назвою Петрово-Мар'ївка, повільно росла, плакала своїх жителів, аж поки 1938 року здобула статус

міста. Люди змінили назву, але не характер міста. Воно спокійне, урівноважене й добре. Тут, за переписом 2001 року, мешкало українців майже 66 відсотків, росіян — 27, білорусів трохи більше одного відсотка. Можливо, я б цього не знав, але ще в школі почав цікавитися історією і, звичайно ж, не міг не дізнатися більше про своє рідне місто.

Я проходжу повз міську лікарню й кидаю побічний погляд на третє вікно зліва, де працює медсестрою Люба. Знаю, що сьогодні вона не на роботі, але все одно від одного погляду на маніпуляційну, де вона штрикає голками сидниці та вени пацієнтів, у мене теплішає на душі. Спогади про Любу розбурхують у моїй душі щось приємне й шемливе. До неї мені подобались інші дівчата, з кимось зустрічався, деякі відшивали мене, і завжди розставання з ними були не надто болючими, тож приходило розуміння, що то були не мої половинки. Люба інша, відмінна від усіх. Великі карі очі, чорна коса, щоправда, у мене є підозра, що волосся фарбоване, але те, що вона вроджена брюнетка, сумнівів немає. Про це свідчить її темна шкіра, чорні брови, уста темно-вишневого кольору. Два роки я телям ходив за нею, бував там, де вона, проводжав додому, вітав зі святами, а вона постійно тримала дистанцію. Висока горда чорнявка не давала мені відкоша й не йшла на зближення. Інший уже б плюнув на неї й знайшов би собі іншу, але Люба, якій так пасує білий колір спецодягу медпрацівника, сама здавалася квіткою лілеєю, якою можна годинами милуватися, а зірвати не підніметься рука. Ми з нею багато спілкувалися, я вже знав, що їй подобається й чим вона цікавиться, знав її улюблені квіти, парфуми й навіть сьогоднішню температуру в пацієнта із сьомої палати. Було трохи образливо за два роки

знати про неї так багато, робити вигляд, що мені надзвичайно цікаво, чи стало краще пацієнтці, яку нещодавно прооперували, і чи нема запорів у дідуса з першої палати, у той час, коли думки мої були притиснуті до її стану, очі нишпорили по грудях, а мозок губився в здогадках, наскільки темні її соски. Мої друзі часто кепкували з мене, казали, що бігаю за Любою, як цуцик, але вони не зі зла — упевнений у цьому. Коли Любине серце почало потроху танути, як лід ранньої весни на Лугані, мої друзяки широко порадили за мене. З дівчиною ми вже зустрічаємося другий місяць, а я й до цього часу не знаю, якого кольору її соски. Та хіба це так важливо? Коли вона поруч зі мною, я забуваю, що, крім нас двох, навколо існує інший світ.

Еліна

Речі розібрані, складені на полицях шафи. Тільки зачинала дверцята, як усередині почувся глухий звук — так і є: светрик Маринки впав із полиці. Здавалося б, складала все ретельно, акуратно, а він випав зі свого місця. Нічим не здивована, кладу його знову на місце. Так завжди! Щось у мене рветься, падає, ламається, хоча я вже давно не дитина. А ось коли була нею, то... Навіть страшно згадати, що зі мною траплялося. Одного разу нам дали завдання зробити вдома аплікацію «Квіти для мами». Це було напередодні жіночого свята. До Восьмого березня мама нарешті купила нові капронові фіранки, про які давно мріяла, розвісила їх на вікна своєї спальні й моєї кімнати. Увечері я сіла за стіл, розклала кольоровий папір, мама порадила, які квіти краще вирізати. Вона сказала,

що найбільше їй подобаються троянди, але я відповіла, що вмю малювати лише тюльпани. Мама погодилася, адже тюльпани — також гарні квіти, і я попросила її вийти, бо тоді сюрприз не вдасться. Розуміючи, що мамі за мою поведінку в школі й не тільки доводиться частенько червоніти, я хотіла своїм подарунком згладити провину й порадувати її, тому завзято взялася до роботи. Працювала я старанно й довго, нарізала багато різнокольорових тюльпанів, потім довго клеїла квіти на папір, збираючи букет.

— Тук! Тук! Доню, уже можна? — почула я голос мами й сховала подарунок у шухляду.

— Так! Я вже все зробила! — крикнула я радісно. — Сюрприз готовий!

Мама зайшла до кімнати з усмішкою на обличчі, але враз вона змінилася на здивування й сум. Я нічого не розуміла.

— Я й бачу, що ти мені приготувала справжній «сюрприз», — приглушеним голосом промовила вона.

Мама підійшла до своїх омріяних новеньких фіранок, провела по них рукою. І лише тоді я помітила, що вони порізані моїми ножицями. Фіранки були надто близько до мого столу, і я, захопившись роботою, разом із папером різала і їх. Не знаю, як у мене це вийшло, але не дуже здивувалася: такі казуси не були чимось винятковим. А ось моя сімнадцятилітня сестра Соломія — повна протилежність мені, починаючи із зовнішності й до всього іншого. Я чорнява, а Соля — вроджена білявка. Я збита, плечиста, з великими грудьми та чималеньким тазом, а Соля тендітна, витончена, з осиною талією, двома прищиками замість грудей, з лебединою довгою шиєю й тоненькими пальчиками. Пальці в неї настільки тоненькі,

що, здається, подивися крізь них на світло — кісточки буде видно, і рентгена не треба. А нігті? Вони по-дитячому прозоро-рожеві. А ще наша Соля — музикант, закінчує музичну школу, грає на скрипці. Я далека від музики, бо слухом мене Бог обділив. Про Солю кажуть, що вона талант, подає великі надії. У дитинстві мене діставало її пілікання на скрипці, від якого аж зуби зводило, але то був чудовий привід дременути з дому, щоб погасати на вулиці. Соломії сімнадцять, а в неї ще не було сексу, хоча вона напрочуд гарна: великі сині очі, чиста ніжна шкіра, повні губи, аристократичний прямий носик. Якби її зменшити разом зі скрипкою, вона почне пурхати над квітками, наче казковий ельф. У неї було кохання з якимось «ботаніком» — сама бачила, як він проводжав Солю додому, цілував у щічку й задоволений ішов додому. Я зауважила Солі, що той хлопець не вартий її уваги, на що почувала у відповідь:

— Ти нічого не розумієш, хоч і старша за мене. У нас із ним духовне єднання.

— Духовне ніколи не замінить тілесне, — сказала я.

— Я ніколи не зможу зустрітися з брутальним хлопцем, від якого тхне пивом та цигарками і який не має стосунку до мистецтва.

— Тоді нехай і надалі твій «ботанік» цілує тебе в щічку, можливо, він від того отримує оргазм, — пожартувала я, на що Соля надула губи, обняла свою скрипку, як дитину, і вийшла з кімнати, кинувши на мене красномовний погляд: що ти, мовляв, розумієш.

Можливо, хтось мене назве непутящою, безпечною, вітряною чи ще якимось, але я сама знаю, хто я є насправді, тому не дуже переймаюся тим, що про мене говорить

«ЦРУ» біля під'їзду. Я швидко закохуюсь — це правда, займалася сексом із хлопцями з п'ятнадцяти років — не вигадка, але я сучасна жінка, вільна від стереотипів, і мене ніхто не обмежить рамками загальноприйнятих норм поведінки. Я кохалася лише з тими, кого любила, кошти за це не отримувала, тому я не повія, а хто назве мене шльондрою, нехай краще за своїми доньками дивиться. Якщо хтось вважає, що я часто змінюю чоловіків, то й це неправда, бо я консерватор, це доля така, що чомусь не складається. За все життя я маю в трудовій книжці лише один запис. Коли ще навчалась у медучилищі, була на практиці в госпіталі ветеранів війни, мені там сподобалося, і після закінчення навчання влаштувалася туди на роботу, де й працюю до сьогодні.

Чомусь люди завжди воліють побачити в інших щось негативне, наприклад, у мені — те, що я маю двох дітей і жодного шлюбу. А те, що до шлюбу я ставлюся надто серйозно й вимогливо — це їх не обходить. Те, що маю активну громадянську позицію, моїх «ЦРУшників» мало цікавить, головне, щоби був поруч чоловік, і не важливо, який, нехай навіть п'яниця, але законний. Мені було лише п'ятнадцять, коли я із захватом сприйняла Помаранчеву революцію. Тоді майже всі мешканці нашого будинку зі мною не розмовляли, бо я з ними пересварилася, коли до хрипоти в голосі доводила, що не було ніяких наколотих апельсинів. Розчарування прийшло наприкінці 2005 року, коли стало зрозуміло, що іспит грошима можуть пройти багато, а ось владою — лише одиниці. Павуки в банці почали з'їдати одне одного, але ідея нової, оновленої країни вже пустила паростки в мені самій, і я захворіла нею. Хотілося змін

на краще не лише для себе особисто, а й для всієї України. Завжди тягло до чогось нового, цікавого й корисного, і я постійно була в центрі всіх подій. Навіть не пам'ятаю, коли зрозуміла, що завжди була націоналісткою. І моя мати глибоко помиляється, коли говорить, що в моєму житті на першому місці чоловіки. Україна — ось що для мене було, є й буде головним. А те, що не складається особисте життя, то сумно й до болю неприємно. Наразі мені треба пережити ще одне розставання й чергове розчарування, але я все витримаю, бо є ще одне важливе в житті — мої дівчатка, вони моє рятувальне коло в будь-яку життєву негоду.

Євген

На березі річки зеленочуба трава, дерева ще голі, стоять тихо й сором'язливо, чекаючи на весняне тепло, коли зможуть розкрити своє первісне листя назустріч небу. Річка пахне свіжістю з домішками диму та м'яса, що вже починає розливатися навколо. Ми сидимо на колодах навколо багаття. Дві рогатини стирчать із землі, тримаючи три шампури із соковитими шматочками.

— Чи не мало м'яса купили? — питає Антон, смакуючи пінисте пиво з пластикового стаканчика.

— А тобі скільки не дай, усе одно вже не виростеш, — усміхнувся Юрко.

— Якщо буде мало, у мене не проси, не дам ні шматочка! — незле огризається Антон.

— Як там твої? — питаю я Юру. — Учора галасували до півночі.

— Мене не було вдома, тож можна було пиячити досхочу, — невесело відказує хлопець. — Задрали вже! Уже вкотре подумую про те, щоб зняти десь собі кімнату, піти з того гадюшника, щоб ніколи не повертатися. А потім охолону й розумію, що без мене вони пропадуть за місяць. Шкода їх.

— Так, батьків не вибирають, — кажу я й закриваю цю неприємну тему, перевівши її на більш приємну.

Ми говоримо про дівчат. У Юрка є дівчина, усе в них складається добре, і я розумію, що він уже дозрів до того, щоби створити власну родину, але не може покинути своїх батьків. Якось він мені сказав, що зійшовся б зі своєю дівчиною, але як її привести у свою родину, коли мати з батьком напиваються часом так, що в гіршому випадку набивають одне одному пики та трощать посуд, а в кращому валяються на підлозі обісцяні.

В Антона є жінка. Вона старша від нього на п'ять років і має дитину від колишнього чоловіка. Його батьки проти їхніх стосунків, але він має намір перейти до неї жити. Ми радимо Антонові не поспішати реєструвати шлюб, а він зізнається, що не знає, чи зможе любити чужу дитину.

— Зможеш і полюбиш, якщо жінка тобі дорога, — серйозно каже йому Юрко.

— А коли наша спільна дитина народиться? Чи тоді не вийде, що я буду любити свою, а чужу — ні? — розмірковує вголос Антон.

— Доки будеш вважати її чужою, доти так і буде. Не думай, що дитина від чужого чоловіка, вважай, що вона твоєї коханої жінки, — радить Юрко.

Доходить і до мене черга. Хлопці жартують, підколюють мене: мовляв, коли вже ти позбавиш свою Любу

цноти, а то Антонові дісталася жінка секонд-хенд, Юркові — бувша у вжитку.

— А, ну вас! — відмахуюсь від них.

Непомітно переходимо на тему Майдану. Ми не сприйняли його й ніколи не сприймемо. Усі троє занадто любимо Україну, щоб зрозуміти шабаш, організований американцями. Ми не їздили в Київ на антимайдан, але дивилися звідси тверезими очима, на відміну від тих, хто на Майдані був одурманений наркотиками та віддав своє життя за кілька сотень гривень. Що б там не казали з телеекранів про патріотизм, ми не віримо. Патріотизм не такий, він не може йти за розробленим Америкою планом. Нам справді було шкода людей, які віддали життя не за ті ідеали. Вони загинули за олігархів, бандерівців, привівши до влади хунту. Зараз намагаються переписати історію, зробивши зі Степана Бандери народного героя, але історія жива, поки є живі свідки. Моя мама розповідала, як боялася її бабуся і всі студенти отримати направлення після навчання на Західну Україну. Вона не могла брехати, коли розповідала про тих її подруг, яких відправили туди на роботу, а там їх жорстоко вбили. Західняки завжди нас ненавиділи, і це правда. Вони не любили нас за російську мову, за те, що Донбас, промисловий край, дійсно годував усю Україну. І це в той час, коли та частина країни не мала промислових підприємств, люди не працювали, а звикли жити за наш рахунок. На Донбасі куди не кинь оком — усюди терикони, шахти, заводи, а там що? І на Майдані хто стояв? Західняки, бо вони не мають роботи. Вони там палили шини, а ми з Юрком працювали в шахті. І як би нам не намагалися розповісти ЗМІ про патріотизм, ми вже

Літературно-художнє видання

ТАЛАН Світлана
раКУРС
Роман

Керівник проекту *М. Г. Шакура*
Відповідальний за випуск *К. В. Озерова*
Редактор *Л. М. Шуст*
Художній редактор *Ю. О. Дзекунова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *О. О. Старова*

Підписано до друку 16.08.2017. Формат 84х108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Newton». Ум. друк. арк. 16,8.
Наклад 7000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: corp@bookclub.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»»
61012, м. Харків, вул. Різдва, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093)170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88
- на сайті Клубу: www.bookclub.ua
- у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом

Надсилається безоплатний каталог

Запрошуємо до співпраці авторів
e-mail: publish@bookclub.ua

***Запрошуємо до співпраці художників,
перекладачів, редакторів***
e-mail: editor@bookclub.ua

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київ

тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеса

тел./факс +38(067)572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Талан С.

Т16 раКУРС : роман / Світлана Талан. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. — 320 с.

ISBN 978-617-12-3926-5

Цей роман — про долі людей, чиє життя тепер матиме чіткі «до» і «після», про надії і втрати, про боротьбу й силу волі, про помилки, вічне шукання істини й непереборне бажання жити. Такі різні, але рівні перед війною герої намагаються випросити у долі ще трохи шасливого життя. Якщо не для себе, то для наступних поколінь...

УДК 821.161.2

Ще дитиною Мирослава втратила дім і бабусю — єдину рідну людину — та опинилася в дитячому будинку. Біда й людська жорстокість — усе звалилося знезацька на дівчинку, яку не навчили боронитися від зла... І лише пам'ять про бабусину любов давала сили жити. Мирослава виросла, стала дружиною й матір'ю і запряглася — її родина ніколи не зазнає горя та нестатків. Але не вміла відрізнити невдачі від справжньої біди... Усе йде не так, як мріялося Мирославі. І одного дня вона вирішує послухатися поради примарної бабусі — продати свої нещастя...

«Русская весна» закінчилася для Насті та її рідного міста, але гірким був присмак перемоги: сестра Ніна назавжди їде з ненависної їй України, донька Іванка та син Геник — непримиренні вороги, а чоловік — колишній. Та попереду в Насті нове кохання й нова надія... Попереду літо. Блокпости. Іловайськ.

Смерть збиратиме щедрий урожай. А їй протистоятимуть жінки, разом з чоловіками наближаючи перемогу: на відстань простягнутої руки з кавою для захисника у затишній кав'ярні, на кілометри волонтерських поїздок, на постріл зі снайперської гвинтівки.

